

Oponentský posudek diplomové práce

Johannes Hempel in seinen Schriften bis zum Jahr 1945

Kristián Kovács

Vedoucí práce: Doc. ThDr. Martin Prudký

Studijní program: Magisterský

Studijní obor: Evangelická teologie

Představení: Práce odevzdaná 30. listopadu 2007 na ETF UK sleduje dílo německého starozákonního badatele Johanna Juliuse Wilhelma Hempela. Autor si klade za cíl prozkoumat Hempelovo dílo zvláště s ohledem k jeho traktování tematiky etiky ve starém Izraeli a starozákonní profétie. Vzhledem k době, v níž Hempel žil a působil, autor práce považuje dále za potřebné představit politické názory a angažmá sledovaného badatele. Kovács chce nakonec v závěru také konfrontovat Hempelovy základní teze s výsledky nejnovějšího bádání (srov. str. 3). Práce je sepsána německy, má rovných 100 stran (z toho vlastní expozice problematiky čítá 93 stran), bibliografie je rozčleněna na části *Bücher von Johannes Hempel*, *Aufsätze in Zeitschriften von Johannes Hempel*, *Artikel in der RGG*, *Rezensionen zu Hempel's Bücher*, *Biographie und Bibliographie zu Johannes Hempel*, *Sekundäre Literatur*, *Aufsätze in Zeitschriften* a *Abbildungen* a *Sonstige Literatur*.

Rozvedení: Autor práce se nejprve věnuje životu J. Hempela a následně stručně představuje poměry v předválečných letech v Německu, kde proti sobě stojí ve velikém napětí Němečtí křesťané a Vyznávající církve. Hempel sám stojí na straně prvního seskupení. Kovács si nicméně všimá, že jeho postoj ke Starému zákonu nelze hodnotit jako ryze negativní, ačkoli to byli právě Němečtí křesťané, kdo zaujali ke Starému zákonu výrazně odmítavé stanovisko. Naopak, byl to právě on, kdo se snažil vyzdvihnout důležitost Starého zákona pro křesťanství v tak ideologicky exponované době. To je zřetelné například z jeho studie *Fort mit dem Alten Testament?* (1932), v níž Hempel na jedné straně trvá na předběžné hodnotě Starého zákona („*Wir denken unserm Herrn, dass wir mehr haben als nur das Alte Testament*“), na druhé proklamuje potřebu jeho existence v přítomnosti („*Aber wir danken ihm, dass wir das Alte*

Testament auch haben“). Autor práce dále sleduje jednotlivé témata, jež byla pro dění dané doby zásadní. Tak se postupně dostávají ke slovu otázky ethosu a mravnosti ve Starém zákoně v dalším rozvedení směrem ke klíčovým pojmům kolektivismu a individualismu, zbožnosti v Izraeli a především problematiky ‚vymezení‘ coby starozákonního etického principu. Zde Kovács znovu upozorňuje na dvojznačný postoj sledovaného badatele ke Starému zákonu. Hempel na jedné straně obhajuje specifické starozákonní myšlení založené na výlučnosti a odlišení, na druhé však tvrdí, že nenávistné reakci pohanů vůči výlučnosti Izraele je třeba rozumět jako reakci obranné, jež je jako taková odezvou na zdůrazňování jinakosti Izraele. V následující části věnované prorokům (str. 42-61) se Hempel opět oproti vyhraněnějším hlasům svých kolegů (Theodor Fritsch, Houston Stewart Chamberlain nebo Reinhard Walz) soustřeďuje na ideologicky pokud možno nezátíženou analýzu fenoménu profétie, do níž z řad výše uvedených badatelů promlouvá nepokrytě snaha tematizovat proroky rasově s často jasným negativním vymezením. Výsledkem Hempelova studia profétie je podle Kovács zjištění, že prorok je nositelem zjevení, čímž se ocitá ve zvláštním napětí mezi individualismem (prorok je sám, často ‚mimoběžník‘ a solitér vzhledem k tomu, co se považuje v dané společnosti za běžné) a kolektivismem (vychází z Hospodinova lidu a k tomuto lidu také promlouvá). Součástí této textové pasáže je exkurz o *arijském Ježíšovi* (str. 44-45), který ukazuje snahu některých německých badatelů o vyvázání Ježíše z jeho rodových a rasových vazeb, aby byl co nejvíce oslaben vliv Starého zákona na zákon Nový.

Směrodatná pro pochopení Hempelova specifického vztahu ke Starému zákonu je kapitola nazvaná *Altes Testament und völkische Frage* (str. 68-75), kterou Kovács rozvádí s pomocí stejnojmenné stručné Hempelovy studie z roku 1931. V ní její autor vyjadřuje svoji skepsi vůči možnosti přenosu náboženských představ nad rámec určitého společenství a rasy. Výsledkem těchto úvah je tvrzení, že snaha o misii nad rámec konkrétního etnika nedává smysl, pokud o tuto misii neusiluje nová a výjimečná forma náboženství. Že je takovouto mimořádnou formu křesťanství Němců, to není ze spádu Hempelovy argumentace těžké uhodnout. Následující kapitola *Johannes Hempel als Herausgeber der ZAW – Seine eigene politische Meinungen* (str. 76-81, podle obsahu by měla začínat o stranu dříve; viz str. 5) podtrhuje tragiku Hempelova života, kde na jedné straně stojí snaha o poctivé zacházení se Starým zákonem i s jeho první recipující komunitou, na druhé pak ochota ke kompromisu s nastupující a pak i vládnoucí garniturou národního socialismu.

V závěru práce autor sleduje nejprve Hempelovo působení po II. světové válce, kdy tento badatel také na základě denacifikace sklízí důsledky svého dlouholetého členství v náboženském hnutí Němečtí křesťané (odmítnutí působení na univerzitě, odejmutí

doktorského diplomu apod.), a pak porovnává jeho pojetí dějin Izraele s novějším bádáním, které řadu z jeho tezí popírá, popřípadě výrazně koriguje. Oponent si nejen zde - ale i nad následující částí věnované proroctví - klade otázku, jak moc tyto kapitoly korespondují s předcházejícími částmi práce. Navíc právě v těchto kapitolách přehlednost předkládané argumentace stěžuje nerozlišování autorovy *vlastní* argumentace od autorit, na něž je odkazováno (Herrmann, Schmitt, Zenger a Brueggemann). Zde by bylo namísto *důsledně* diferencovat, o jakou povahu reference se jedná /tj. např. pomocí zkratk viz nebo srov. v případě volnějšího odkazu nebo přímým poukázáním na autora XY a jeho konkrétní dílo, mělo-li by jít o přímou citaci; tak je to např. správně u p. č. 317). Zcela stručná je pak kapitola *Nachwort*, v níž Kovács připomíná již zmíněnou tragiku hlavní sledované postavy Johanna Hempela.

Silné stránky: Práce je poměrně přehledná, čtivá a vcelku jasně strukturovaná. Předkládaná tvrzení, pokud zaznívají, jsou víceméně přesvědčivě zdůvodněna, čímž dokládají autorovu dobrou obeznámenost se studovaným materiálem.

Slabé stránky: Do textu se vloudila celá řada nepřesností. Např. Bart (tj. Barth) na str. 13, kuzern (tj. kurzern) na str. 35, sprzifisch (tj. spezifisch) a aufmerksamkeit (tj. Aufmerksamkeit) na str. 63 a další včetně bibliografie (Scgrifttum → Schriftum na str. 94, Alberts → Albertz na str. 99, Protesantismus → Protestantismus a wissenschaft → Wissenschaft na str. 100). Celá řada poznámek pod čarou (*de facto* jde o většinu!) zůstává otevřena, neboť jim chybí závěrečná interpunkce (tečka). Zůstanou-li stranou tyto ‚formální‘ nesrovnalosti, pak je hlavním nedostatkem jinak tématicky nepochybně zajímavé práce její ‚dotážení‘. Je skutečně škoda, že autor v poněkud obecné závěrečné části a překvapivě rychlém závěru nevěnoval více prostoru k zužitkování jinak solidně představeného díla J. Hempela k tomu, aby formuloval *vlastní* teze k danému tématu, popřípadě jej celé alespoň obšírněji shrnul a *jasně* konfrontoval starozákonní badatele, o nichž je v práci řeč, s hlavní sledovanou postavou (např. v podobě: *zatímco Hempel říká to a to, badatel XY vycházející z těch a těch pozic tvrdí to a to... nebo Hempel a XY sdílí základní východisko v tom a tom, ale v otázce X'Y' se jejich postoje liší v tom a tom...*).

Práce splňuje veškeré formální předpoklady, postupně sleduje zadané téma, avšak spíše než vlastní reflexi nad danou problematikou nabízí přiblížení, rekapitulaci a sumarizaci toho, co se v dané oblasti bádání odehrálo.

Na základě všech výše uvedených skutečností navrhuji hodnotit práci mezi stupni **C** a **D**.

Filip Čapek

V Třeběchovicích p/O 15. ledna 2008

Filip Čapek, Th.D., ETF UK Praha